

Grau en Ciències Polítiques i de l'Administració
Treball de fi de Grau (21686)
Curs acadèmic 2013-2014

**QUALITAT DEMOCRÀTICA:
APORTACIÓ DE LA RENDICIÓ DE COMPTES DES
D'UNA PERSPECTIVA COMPARADA**

Sandra del Cerro García

146147

Tutor/a del treball:

Marc Sanjaume i Calvet

DECLARACIÓ D'AUTORIA I ORIGINALITAT

Jo, *Sandra del Cerro García*, certifico que el present treball no ha estat presentat per a l'avaluació de cap altra assignatura, ja sigui en part o en la seva totalitat. Certifico també que el seu contingut és original i que en sóc l'únic/a autor/a, no incloent cap material anteriorment publicat o escrit per altres persones llevat d'aquells casos indicats al llarg del text.

Com a autor/a de la memòria original d'aquest Treball Fi de Grau autoritzo la UPF a dipositar-la i publicar-la a l'e-Repository: Repositori Digital de la UPF, <http://repositori.upf.edu>, o en qualsevol altra plataforma digital creada per o participada per la Universitat, d'accés obert per Internet. Aquesta autorització té caràcter indefinit, gratuït i no exclusiu, és a dir, sóc lliure de publicar-la en qualsevol altre lloc.

Resum

La rendició de comptes s'esgrimeix com un factor clau per entendre i concebre les democràcies liberals. L'interès pel concepte no només resideix en l'observació del control polític dels governants sinó que ha esdevingut un indicador que permet avaluar la qualitat de la democràcia. El present treball s'ocupa d'analitzar de manera comparada fins a quin punt la rendició de comptes contribueix a una major qualitat democràtica. Els objectius que persegueix aquest treball són dos. El primer és una revisió de l'evolució del concepte rendició de comptes a través de diverses aproximacions teòriques, que situïn al lector en la investigació desenvolupada. El segon és la presentació d'un estudi comparatiu a través d'indicadors, tan qualitatius com quantitius, sobre l'aportació de la rendició de comptes a la qualitat democràtica. Per tal d'analitzar-ho, es defineix el concepte de qualitat democràtica a través de quatre indicadors destacats en la literatura (drets polítics i llibertats civils, responsivensess, rendició de comptes i participació política). Finalment, a partir de l'anàlisi realitzat es fa evident la necessitat d'una rendició de comptes que doni resposta a les necessitats de les democràcies contemporànies en general, i en el cas espanyol en particular, esdevenint un instrument efectiu que eviti la desafecció i millori la qualitat democràtica.

Paraules clau: rendició de comptes, democràcia representativa, qualitat democràtica, democràcia espanyola.

Índex

1. Introducció.....	5
2. Marc Teòric	7
2.1 El sorgiment del concepte de rendició de comptes.....	7
2.2 Democràcia a la Grècia clàssica	7
2.3 Democràcia antiga i democràcia contemporània	9
2.4 Democràcia s. XX i s. XXI	10
3. Rendició de comptes: visió comparada	14
3.1 Conceptualització qualitat de la democràcia.....	14
3.1.1. Drets polítics i llibertats civils.....	15
3.1.2 Responsiveness.....	15
3.1.3 Rendició de comptes	16
3.1.4 Participació política.....	16
3.2 Elecció objecte d'estudi	16
3.3.1 Factor 1: Drets polítics i llibertats civils	18
3.3.2 Factor 2: Responsiveness	19
3.3.3 Factor 3: Rendició de comptes	20
3.3.4 Factor 4: Participació política	24
4. Propostes i noves línies d'actuació des d'una perspectiva comparada.....	25
5. Conclusió.....	29
6. Referències bibliogràfiques	31

Índex Il·lustracions

Il·lustració 1: Classificació rendició de comptes.....	12
Il·lustració 2: Variables que componen la qualitat democràtica.....	15
Il·lustració 3: Taula drets polítics i llibertats civils	18
Il·lustració 4: Taula responsiveness	19
Il·lustració 5: Taula rendició de comptes	20
Il·lustració 6: Taula rendició de comptes vertical	22
Il·lustració 7: Taula participació política.....	24
Il·lustració 8: Mesures impulsades per les democràcies fruit d'anàlisis	25

1. Introducció

Els fonaments de les democràcies liberals exigeixen al govern que respongui als interessos dels seus ciutadans (Pérez, s.a: 2). La rendició de comptes¹ expressa la preocupació pel control i contrapès, per la supervisió i la restricció del poder (Schedler, 2008: 9). L'avaluació i sanció dels nostres representants en períodes electorals resulta un mecanisme necessari i essencial per tal d'exercir un control efectiu. Tot i així, aquest és insuficient per l'avaluació tant de les polítiques públiques com de les decisions institucionals (Pérez, s.a: 2).

L'efectiva aplicació de mecanismes de rendició de comptes augmenta la legitimitat, credibilitat i confiança en el sistema democràtic. La necessitat de la transparència tant en les accions com en la presa de decisions ha provocat que la rendició de comptes s'esgrimeixi com una eina clau per obtenir aquests objectius. Tot i el consens entre els acadèmics de la necessitat d'instaurar una rendició de comptes veraç és important explicitar que no existeix un consens comú sobre què és la rendició de comptes, així aquest concepte continua encara en construcció (Biblioteca del Congreso Nacional de Chile, 2008: np).

Una vegada explicitada que és la rendició de comptes i la necessitat de la mateixa, el present treball té com a principal objectiu l'anàlisi de la rendició de comptes des d'una doble perspectiva. Per una banda, es tractarà de realitzar una revisió temporal sobre l'evolució del concepte de rendició de comptes, oferint al lector la conceptualització del mateix. Per altre banda, es presentarà un estudi empíric de la situació de la democràcia espanyola des d'una perspectiva comparada. Tanmateix, aquest treball pretén realitzar una reflexió sobre com la rendició de comptes millora els indicadors de qualitat democràtica.

A partir dels objectius anteriorment explicitats, el present treball s'estructura en tres blocs fonamentals. El primer bloc realitzarà un anàlisi evolutiu sobre els diferents conceptes i formes de rendició de comptes i la seva relació i implicació amb l'enfoc adoptat: la millora de la qualitat democràtica. En el segon bloc s'examinarà la situació

¹ En el present treball es farà únicament referència al terme de rendició de comptes. És important fer una distinció terminològica entre rendició de comptes i accountability. El segon terme ha intentat traduir-se de diverses maneres, tot i així, no existeix una traducció fidedigna del mateix. Així, és important remarcar la diferència entre ambdós conceptes. Accountability implica una obligació, emfatitzant el dret de la ciutadania. En canvi, rendició de comptes implica una voluntarietat i iniciativa dels governants (Prieto, 2013: 3)

de rendició de comptes a Espanya des d'una visió comparada. En el tercer i últim bloc es plantejaran criteris i propostes concretes que millorin la rendició de comptes i per tant, la qualitat democràtica, centrant-se en les mesures implementades pels països fruit d'anàlisis.

El marc teòric de la recerca consisteix en ubicar al lector en el context del concepte, examinant la seva definició originària i el seu impacte en les democràcies liberals. De manera més específica, el present treball estudia i analitza l'evolució del concepte de rendició de comptes tant en la seva vessant antiga com en l'època moderna. L'anàlisi girarà entorn les visions d'autors com Aristòtil i Hobbes. La disparitat en temps i la posició contrària pel que fa l'estudi del vincle entre governats i governants han sigut els principals motius per l'elecció d'aquests dos autors. Tanmateix, tot i realitzar un anàlisi més exhaustiu a partir d'aquests dos autors, també es farà referència a autors com Locke i Madison que suposen un punt d'inflexió de la qüestió que ocupa el present treball. A la vegada, s'obtindrà una visió més generalista a partir dels anàlisis realitzats per Ferran Requejo² i Bernard Manin³.

La part pràctica d'aquest treball compararà els diferents mecanismes de rendició de comptes i la seva contribució en la qualitat democràtica. La metodologia que s'ha fet servir per dur a terme l'estudi ha consistit en l'anàlisi quantitatiu i qualitatiu dels diferents indicadors que componen el concepte (drets polítics i llibertats civils, responsiveness, rendició de comptes i participació política). La comparació qualitativa es desenvolupa a partir de la tria d'un subindicador crític pel cas de la democràcia espanyola. Per últim, a partir d'aquesta comparació qualitativa s'aportaran alternatives i propostes de millora que marquin noves línies d'actuació.

² Ferran Requejo, autor i catedràtic de la Universitat Pompeu Fabra.

³ Bernard Manin polítòleg francès que treballa en el camp del pensament polític i és conegut pel seu treball sobre el liberalisme i la democràcia representativa. És director dels estudis en l'EHESS i professor de la Universitat de Nova York.

2. Marc Teòric

2.1 El sorgiment del concepte de rendició de comptes.

L'essència de la política resideix en el poder. En política, primer ve el poder, després la necessitat de control (Schedler, 2008: 9). Des dels antics filòsofs, els pensadors polítics s'han preocupat per com mantindrà el poder sota control, com domesticar-lo, com prevenir els seus abusos, com supeditar-lo a certs procediments i regles de conducta (Schedler, 2008: 9). La rendició de comptes, fa referència al control real de l'exercici de govern per part de la ciutadania. Tot i així, és important poder fer un anàlisi temporal del mateix per entendre la influència en el concepte democràcia. Així doncs, es passa al seu corresponent estudi. Per tal de fer un òptim anàlisi s'observarà la rendició de comptes en tres subapartats diferenciats: democràcia a la Grècia clàssica, democràcia antiga i contemporània i democràcia al s.XX i s.XXI.

2.2 Democràcia a la Grècia clàssica

Existeix un consens generalitzat en la literatura analitzada sobre la denominació de les primeres formes d'organització a la Grècia clàssica com a democràcia. L'organització durant aquest període es basava en una relació jerarquitzada en el que les decisions polítiques eren preses per una minoria aristocràtica. Però, va ser a partir de la segona meitat del segle V a.C. on es van començar a establir un conjunt de normes legal-constitucionals que permetien l'accés d'un grup molt més ampli de ciutadans a les decisions generals, així com, cert control sobre els governants (Requejo, 2008: 23).

Tot i que l'evolució d'aquesta primera forma d'organització es va produir gràcies a les diverses reformes liderades per Solón (594 a.C.), Pístrato i Hípias (564-511 a.C.) i Clístenes (511 a.C.) (Requejo, 2008: 35-51) el present treball es focalitzarà en la visió d'Aristòtil per poder extreure una visió fidedigna sobre la relació entre governants i governats durant aquest període històric.

Aristòtil considera que adjudicar el poder absolut a una part del cos social, sense que res el limiti és un error. La separació dels ciutadans en tres classes, una de les quals domina absolutament li sembla contradir l'objectiu primordial de la ciutat (Pisier, Duchamel i Châtelet 2006: 20). A la vegada i fent referència a Botella, per Aristòtil serà la constitució (*politeia*) la primera aproximació d'organització dels ciutadans i la relació entre aquests i els governants (Botella, Cañeque, Gonzalo, 1994). Així, l'estatut del

ciudadà (polites) estarà determinat per la llei i per la seva participació en l'administració de justícia i govern. Aquesta restricció de l'estatut de ciudadà es pot dur a terme, ja que, per Aristòtil les ciutats són reduïdes i només una proporció petita de la ciutat és considerada com a tal. Tanmateix, és important remarcar que l'objectiu d'Aristòtil no és obtenir un govern representatiu, sinó un govern directe on els ciutadans han de governar i ser governats alternativament (Botella, Cañeque, Gonzalo, 1994: 41).

Per tant i a partir de les diverses fonts consultades a la Grècia clàssica i més concretament per Aristòtil la relació entre governants i governats s'establirà a partir de la llei. Aquest serà el mecanisme que estableixi la relació entre governants i governats i la que permeti una rendició de comptes. Realitzant una comparació amb l'època actual, la innovació d'Aristòtil, podria ser entesa com a democràcia directa i per tant com la màxima expressió de la rendició de comptes⁴. Tot i així, l'exclusió d'una part de la societat qüestiona la validesa de la seva teoria.

Tot i la visió d'Aristòtil és important i seguint a Siéyès (Manin, 1998: 13) remarcar la diferència entre el concepte de democràcia i el concepte de sistema representatiu. Per aquest autor, la principal diferència resideix en que en la democràcia són els propis ciutadans els qui fan les lleis, mentre que en el sistema representatiu els ciutadans confien l'exercici del poder als representants electes. Tant per a Siéyes com per Madison la diferència entre les antigues democràcies i les repúbliques modernes resideix en

‘la absoluta exclusión del pueblo en su calidad de colectivo de cualquier participación en el gobierno en las segundas, y no en la absoluta exclusión de los representantes del pueblo de la administración en las primeras’⁵ (Manin, 1998: 12).

Un cop detallada la proposta d'Aristòtil i realitzada la diferenciació entre el concepte de democràcia i el concepte de govern representatiu és necessari copsar una visió totalment oposada: Hobbes. El present treball considera important poder fer un salt temporal per tal d'observar la diferència en la qüestió que ens ocupa: relació entre governants i governats.

⁴ A l'antiga democràcia no es te present el concepte de representants. Tot i així, a partir de les diverses fonts consultades, podem concloure des d'un punt de vista exclusiu de l'autora del present treball, com Aristòtil s'aproxima al que avui denominem representants.

⁵ Madison (e.o 1787): “Federalist 10”, en A. Hamilton, J. Madison y J.Jay, The Federalist Papers, C. Rossitier (ed.), Nueva York, Penguin, p. 81

2.3 Democràcia antiga i democràcia contemporània

La principal característica del període en el que s'engloba la democràcia antiga (antic règim) és la inexistència d'uns drets polítics i d'una separació de poders efectiva. Així i seguint a Requejo

‘no existe nada parecido a unos derechos políticos de carácter negativo, a una separación de poderes, a unos parlamentos electivos o a partidos políticos’ (Requejo, 2008: 101).

Partint d'aquesta premissa, i analitzant la teoria de Hobbes s'observa que aquest autor no realitza cap referència sobre la relació entre governants i governats. Tot i així, si que deixa constància de la necessitat de la delegació del poder per tal d'evitar Estats de Guerra a través del *contracte social*. Tot i que no fa referència als ciutadans i governants si fa referència al concepte de súbdit i sobirà; així entén per sobirà:

‘Persona de cuyos actos, por mutuo acuerdo entre la multitud, cada componente de ésta se hace responsable, a fin de que dicha persona pueda utilizar los medios y la fuerza particular de cada uno como mejor le parezca, para lograr la paz y la seguridad de todos’ (Hobbes, 1651: 145).

Per tant, Hobbes entén per súbdit aquell que es sotmet al sobirà i el legitima. Així, i seguint a Rawls⁶, Hobbes considera que per tal d'evitar un Estat de guerra, les persones racionals, com a necessitat de protecció, atorguen al sobirà el paper d'estabilitzador. Aquesta estabilització s'imposa a través de la coerció i la repressió. Així Hobbes afirmà que ‘el sobirà tindrà llibertat per imposar de forma efectiva sancions que intimidin a tots els membres de la societat’ (Rawls, 2009: 110). Així, s'ha d'entendre el contracte social com un pacte que serveix per assegurar un govern estable (Rawls, 2009: 63). La inexistència d'una rendició de comptes en la teoria de Hoobes, mostra l'escassetat d'un control efectiu dels ciutadans cap al seus governants (en aquest cas sobirà), situant-se en una posició contrària a la postura d'Aristòtil.

Una vegada s'ha analitzat la postura de Hobbes i en conseqüència de la seva època, és important destacar el punt d'inflexió, a partir del qual es pot començar a parlar del concepte rendició de comptes. A partir del sorgiment del liberalisme polític es va establir el primer sistema de limitació del poder de l'Estat (Requejo, 2008: 112).

⁶ Importància de comparar Rawls amb Hobbes, degut a que el primer autor realitza un exhaustiu anàlisi del pensament hobberia.

Aquesta limitació de poder, es considera la primera forma de regulació i per tant de control dels ciutadans cap als seus governants. Aquest control es va exercir a partir de l'articulació d'uns drets i llibertats individuals, de l'efectiva separació de poders, de la limitació de la participació ciutadana i de la sanció legal constitucional de l'actuació dels poders públics. En paraules de N. Bobbio (Requejo, 2008: 114).

‘El Estado liberal es aquel que ha consentido la pérdida del monopolio del poder ideológico a través de la concesión de los derechos civiles (...), y la pérdida del monopolio del poder económico a través de la concesión de la libertad económica, y ha acabado por conservar únicamente el monopolio de la fuerza legítima, cuyo ejercicio, no obstante, queda limitado por el reconocimiento de los derechos del hombre y por los distintos vínculos que dan origen a la figura histórica del Estado de derecho’(Requejo, 2008: 114).

Tot i aquestes primeres aproximacions va ser l'any 1789⁷ on apareix el concepte de rendició de comptes. La rendició de comptes es va fer evident en els textos de James Madison en el Federalista (Sánchez-Hernández, 2007: 151). Madison va realitzar un disseny constitucional de pesos i contrapesos. Aquest disseny va sorgir a causa de la preocupació que una part de la societat pogués imposar-se sobre la resta de la nació (Sánchez-Hernández, 2007: 151). L'autor federalista Madison s'inspirà en les idees de Locke pel que fa l'autoritat política del govern.

Així, Locke es pot considerar com un dels primers autors que impulsa mesures que s'acosten al que s'entén avui com a rendició de comptes. Locke afirmà que l'autoritat política podia ser limitada i revocada si el govern abusava dels seus poders. Aquest autor va proposar la qüestió de la limitació del govern, la sobirana popular i la doctrina de separació de poders (Sánchez-Hernández, 2007: 151).

2.4 Democràcia s. XX i s. XXI

Finalment, és important després d'observar aquesta evolució conèixer la situació actual en termes de rendició de comptes. Per tal de realitzar un anàlisi exhaustiu, aquest treball focalitzarà l'estudi en el cas de la democràcia espanyola. Així, i en el cas que ens ocupa, els ciutadans rendeixen comptes de manera explícita en les eleccions, fet que és

⁷ Any de la Revolució Francesa. La Revolució crea el concepte d'Estat de Dret, el principi de divisió de poders, el principi de legalitat, drets humans i el concepte de sobirania nacional (Malagón, M 2005: 1).

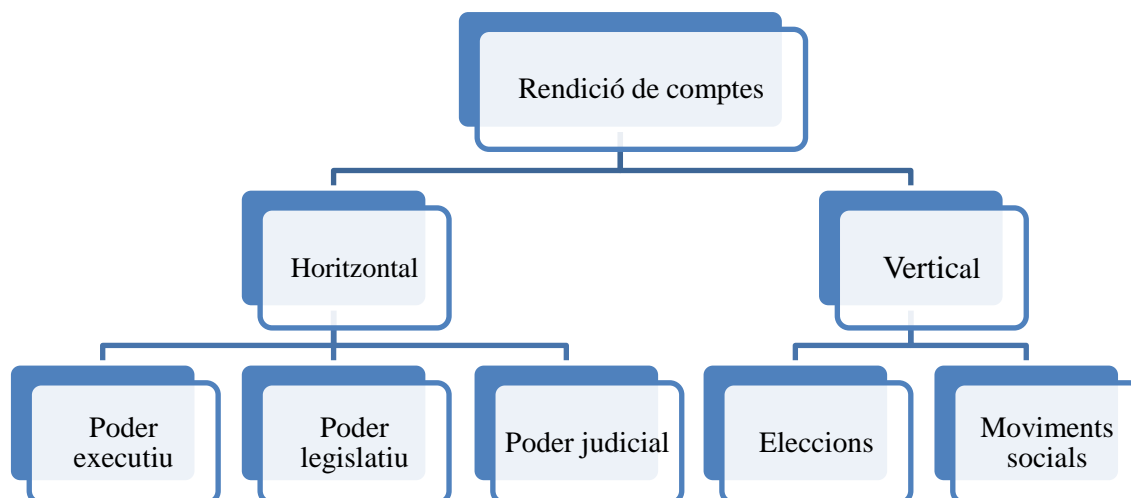
necessari però no suficient per poder valorar l'actuació dels dirigents i així compensar-los i/o castigar-los en funció dels seus actes.

Actualment la rendició de comptes és escassa i calen mecanismes de millora per evitar la desafecció que s'està produint vers els representants polítics. La rendició de comptes ha de ser entesa com una mesura de responsabilitat que permeti als ciutadans avaluar als dirigents polítics així com establir una relació més igualitària (Lonsdale, 2011: 126).

Malgrat l'escassetat de rendiment de comptes en el cas de la democràcia espanyola, al llarg del segle XX i XXI han anat desenvolupant i evolucionant alternatives que permeten de manera indirecte poder establir un control sobre els governants i així millorar la qualitat democràtica. Seguint a Maravall & Cuenca (2007) el control i la selecció dels polítics, i per tant, de manera indirecta el rendiment de comptes, pot respondre a dues lògiques: per una banda, el control a partir del vot retrospectiu, el qual es basa en un anàlisi de les accions dutes a terme pel govern. Per altre banda, el control a partir del vot prospectiu, basant-se en el fet que l'oposició, persuadirà als votants que la seva proposta millorarà les condicions actuals. Tot i així, aquestes mesures només s'apliquen en les eleccions institucionalitzades, exercint un control real cada quatre anys.

Tot i l'escassetat de mecanismes de rendició de comptes i seguint a O'Donnell (2004a; 2004b) al llarg d'aquests últims anys han anat evolucionant diferents mecanismes de rendició de comptes. Aquests poden classificar-se en rendició de comptes vertical i horitzontal. En el primer cas, els mecanismes de rendició de comptes vertical han estat explicitats anteriorment i es realitzen a través de les eleccions institucionalitzades. En el segon cas, els mecanismes de rendició de comptes horitzontal es realitzen a través de diverses institucions estatals, les quals estan autoritzades per prevenir, reparar o castigar accions il·legals d'altres institucions o agents estatals. Aquesta distinció podria també conèixer com pesos i contrapesos dels diferents poders de l'Estat.

Il·lustració 1: Classificació rendició de comptes

Font: Elaboració pròpia.

Tot i que la màxima expressió de la rendició de comptes vertical són les eleccions, al llarg d'aquests últims anys han anat proliferant mesures de caràcter social que permeten establir una altre via de control sobre els governants (Smulovitz i Peruzzoti 2000). Aquestes accions poden estar tant formalitzades institucionalment (demandes) com no (vagues, boicots).

Com a reflexió pòstuma d'aquest anàlisi històric, els mecanismes de rendició de comptes són clau per el funcionament òptim de la democràcia. La rendició de comptes proporciona dos funcions essencials (Peruzzoti 2008). En primer lloc, contribueix a generar confiança en el sistema democràtic, degut a que el control polític proporciona al ciutadà la tranquil·litat i seguretat de que es condemnaran i sancionaran aquelles accions que puguin provocar un perjudici pel bon funcionament democràtic. En segon lloc, la rendició de comptes proporciona un feedback que permet als polítics millorar les polítiques públiques i adequar-se de manera eficaç i eficient a les necessitats dels seus ciutadans (Peruzzoti, 2008).

Finalment, a través d'aquest anàlisi es copsa l'evolució del concepte de rendició de comptes i com el control dels governants ha estat esdevingut un concepte clau per concebre i entendre les actuals democràcies liberals. Tanmateix, i arrel de l'evolució de rendiment de comptes al s.XX i XXI el present treball es qüestiona si l'escassetat de

mecanismes de rendiment de comptes és una qüestió generalitzada o és un cas exclusiu de la democràcia espanyola. Així i en la segona part, s'analitza quina és la situació en termes de rendició de comptes en el cas espanyol i s'aporta una visió comparada tant a nivell qualitatiu com quantitatiu d'altres mecanismes impulsats per diferents democràcies representatives.

3. Rendició de comptes: visió comparada

En aquesta segona part s'analitza la qualitat de la democràcia espanyola en termes de rendició de comptes. En aquest context, el present treball, realitza una contribució a l'estudi de la qualitat democràtica. En primer lloc, s'analitza la situació de la democràcia espanyola en termes de rendició de comptes a partir de quatre indicadors destacats en la literatura. En segon lloc, es realitza una comparació amb la resta de democràcies fruit d'anàlisi, analitzant les mesures implementades pels mateixos, per finalment observar si aquestes es podrien extrapolar i implementar a l'actual democràcia espanyola.

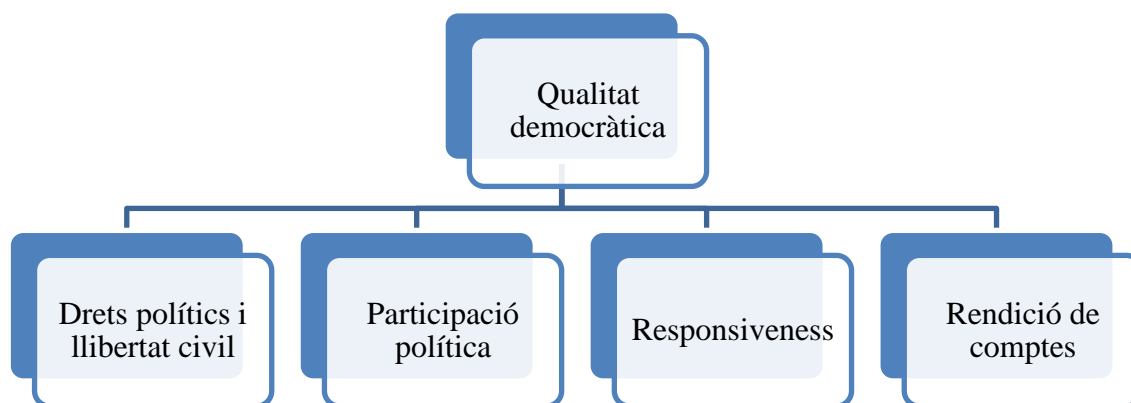
L'anàlisi que a continuació es presenta té certes limitacions metodològiques degut al reduït nombre d'observacions amb les que es treballen. Tot i així, a partir de l'anàlisi realitzat es podran extreure conclusions que permetin la proposta i aplicació de noves mesures de rendiment de comptes a l'actual democràcia espanyola.

3.1 Conceptualització qualitat de la democràcia

El concepte de qualitat democràtica és un terme complex, que no ha arribat a un consens general entre els acadèmics (Barreda, 2007: 3). El present treball parteix de la conceptualització de diversos autors: Diamond i Morlino (2004), Hagopian (2005) i Levine i Molina (2007). L'elecció d'aquests autors rau en el fet que consideren i conceben la democràcia des d'un punt de vista ampli. A la vegada, consideren com a element clau per una bona qualitat de la democràcia el control polític (Barreda, 2007: 5).

La conceptualització del terme inclou l'elecció de quatre variables que permeten comprendre i analitzar de manera exhaustiva tant les propostes emprades en les diferents democràcies representatives analitzades com l'actual situació de la democràcia espanyola. Aquestes variables són: drets polítics i llibertats civils, participació política, responsivensess i rendició de comptes. L'elecció d'aquestes variables és fruit del reconeixement de la literatura especialitzada sobre la seva contribució a la qualitat democràtica.

Il·lustració 2: Variables que componen la qualitat democràtica

Font: Elaboració pròpia

Una vegada s'ha conceptualitzat i visualitzat el concepte de qualitat democràtica i les variables que s'empraran per analitzar-ho, es passa a la definició de les mateixes.

3.1.1. Drets polítics i llibertats civils

En aquesta variable i seguint a Barreda (Barreda, 2007: 6) s'analitzen el grau de llibertat política respecte la formació i la creació de nous partits polítics, així com llibertat d'associació. En aquest sentit, també s'analitzen els drets i llibertats civils dels ciutadans en referència a la possibilitat efectiva de reunió, manifestació, protesta i desobediència. Aquest indicador permet mesurar fins quin punt existeix igualtat democràtica. Per tal de quantificar-ho i mesurar-ho s'utilitzen els indicadors de Freedom House sobre garantia de drets polítics i garantia de llibertats civils. Així, per tal de poder copsar i comparar i seguint la línia d'altres estudis com Levine y Molina 2007 i Barreda 2007 es farà un mitjana d'ambdós indicadors.

3.1.2 Responsiveness

Aquesta variable serveix per valorar el grau de satisfacció dels ciutadans respecte el sistema democràtic. Tot i la complexitat del càlcul de la mateixa, la present variable serveix per constatar el grau d'aprovació dels ciutadans sobre els resultats de la gestió del govern (Levine i Molina, 2007). El càlcul es produeix a partir d'enquestes d'opinió i valoració del rendiment democràtic, així com del seu grau de satisfacció. Concretament, a nivell quantitatiu es fan servir els resultats de l'enquesta de satisfacció elaborada per

The Comparative Study of Electoral System. L'enquesta recull la valoració a nivell global de les diferents democràcies representatives i en particular de les cinc democràcies fruit d'anàlisi. Aquest indicador comporta una complexitat afegida degut a la generalitat de la qüestió i al recull dels resultats en diferents moments temporals. Per aquest motiu s'amplia l'anàlisi amb dades qualitatives.

3.1.3 Rendició de comptes

En aquesta variable s'analitza la rendició de comptes des d'una doble perspectiva: rendició de comptes vertical i rendició de comptes horitzontal. Al llarg del present treball s'ha analitzat de manera més exhaustiva la rendició de comptes vertical, en aquest apartat la variable analitzada s'endinsa en la rendició de comptes horitzontal. Pel que fa el rendiment de comptes a nivell horitzontal la separació efectiva de poders és el mecanisme més reconegut (Schmitter 2007: 11). Tot i així, per tal de quantificar i mesurar la rendició de comptes s'utilitzaran les variables *Voice and accountability* i *Transparency of government policy making* recollides a la base de dades de Datagob. A la vegada, i pel que fa la rendició de comptes vertical i seguint la línia d'altres estudis com ara Barreda 2007 s'utilitzarà la variable llibertat de premsa de Freedom House.

3.1.4 Participació política

En aquesta variable s'analitzen les diferents mesures que a través de la participació política es poden implementar per tal de millorar la rendició de comptes. Entre els ítems analitzats és important destacar el concepte de vot obligatori com element innovador. Pel que fa a nivell quantitatiu s'utilitzarà la proporció de votants respecte a la població amb edat de vot. De manera específica, s'utilitzen les dades de participació de les últimes eleccions a la cambra de representants dels països objecte d'estudi.

3.2 Elecció objecte d'estudi

Un cop conceptualitzat l'objecte d'anàlisi i realitzat una evolució temporal del concepte de rendició de comptes, el present treball procedeix a l'anàlisi de com la rendició de comptes influeix en la qualitat democràtica. En aquest context, diversos països han avançat en aquesta línia per dissenyar mesures que recuperin la confiança pública en les institucions governamentals. Així doncs, es passa a observar i analitzar propostes concretes en quatre països: Regne Unit, Austràlia, Estats Units i Canadà.

L'elecció d'aquests quatre països ve donada per dos principals motius: per una banda es tracta de democràcies representatives ja consolidades. Per altre banda, els països triats formen part de països desenvolupats, fet que facilita la pròpia comparació. A la vegada, i com a factor decisiu per la tria d'aquests països és que contenen similituds notables en el recull i anàlisi de dades polítiques (Howard & Kreiss 2010). Tanmateix i seguint aquests autors, els països que s'analitzaran han simbolitzat un avanç en matèria informàtica i implementació de noves mesures tecnològiques que garanteixen el recull de dades que facilitaran el posterior anàlisi. Tanmateix, les democràcies escollides compten amb diferents sistemes de govern, aquestes diferències permetran copsar si en termes de rendició de comptes els diferents sistemes de govern influeixen o bé si aquestes mesures són independents al sistema polític del país. Per últim, amb l'elecció d'aquests països el present treball intenta obtenir una visió més enllà de les fronteres europees.

3.3 Resultats de l'anàlisi

Els resultats de l'anàlisi quantitatiu entre les diferents democràcies seleccionades són bastant similars. Aquest fet és degut a que els països fruit d'anàlisi pertanyen a democràcies consolidades i a països desenvolupats. Tot i així, en altres indicadors, el resultat presenten lleugeres diferències. Davant d'aquesta situació, és necessari completar l'anàlisi quantitatiu amb dades qualitatives, que permetin obtenir i detallar amb exactitud les diferències en termes de rendició de comptes de les diferents democràcies seleccionades. L'anàlisi quantitatiu permet obtenir una idea global de la situació en termes de rendició de comptes de les democràcies analitzades. Tot i així, són dades superficials i generals que no permet endinsar-se en la problemàtica. Per tal de completar l'anàlisi, a nivell qualitatiu el present treball s'endinsa en un subfactor crític de la democràcia espanyola en termes de rendició de comptes. Un cop detallat i explicitat aquelles qüestions més crítiques de l'actual sistema espanyol es passarà a observar quines propostes s'han implementat en les democràcies fruit d'anàlisi i si aquestes poden ser extrapolables.

3.3.1 Factor 1: Drets polítics i llibertats civils

Il·lustració 3: Taula drets polítics i llibertats civils

Dades	Austràlia	Canada	Espanya	Regne Unit	Estats Units
Drets Polítics	1	1	1	1	1
Llibertats civils	1	1	1	1	1
Indicador construït	1	1	1	1	1

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de Freedom House. Aquest avaluen el grau de llibertat civil i drets polítics en una escala de 1 a 7. Valorant l'1 com a màxim grau de llibertat i 7 com a mínim.

A partir d'aquest factor construït gràcies a les dades de Freedom House s'afirma que tots els països analitzats compten amb el màxim grau de llibertat tant en drets polítics com en termes de llibertat civil. Per tant, es pot concloure que els ciutadans de tots aquests països tenen màxima capacitat de manifestació, reunió i llibertat d'expressió, fet que configura tal i com ja s'ha indicat a llarg del present treball un element clau per l'obtenció d'un rendiment de comptes. Tanmateix, la globalitat i la mesura de l'indicador no permet obtenir una visió real de l'estat de drets polítics i llibertats civils de cada democràcia analitzada. Per aquest motiu, és necessari realitzar un anàlisi qualitatiu.

El present treball parteix de la base que la creació de nous partits polítics i l'efectiva possibilitat d'accedir a les institucions democràtiques són una altre via de control i per tant de rendició de comptes. Tanmateix, la capacitat de manifestació, reunió i llibertat d'expressió (desobediència, protesta) configuren un altre element clau per l'obtenció d'un rendiment de comptes i millora així la qualitat de la democràcia. En aquest indicador el present treball focalitzarà el seu anàlisi qualitatiu en la capacitat de manifestació i desobediència de la democràcia espanyola.

Així i partint d'aquesta premissa, tot i que l'anàlisi quantitatiu atorga a Espanya el màxim grau en termes de drets polítics i llibertats civils, és important destacar que a partir de l'elaboració de l'avantprojecte de llei de Seguretat Ciutadana, els drets polítics i llibertats civils es veuran debilitats. Aquesta llei té com a principal objectiu exercir un major control sobre les protestes i manifestacions, intentant així evitar la crítica al govern. Aquesta regulació es realitzarà a través de mesures econòmiques (Ministerio de Interior, 2014: 24). Aquesta llei castigarà amb multes d'entre 1.001 i 30.000 euros aquells actes que puguin pertorbar la seguretat ciutadana, entenen per aquest concepte

qualsevol tipus de manifestació que es realitzi davant de les diferents seus del Congrés dels Diputats, Senat i Assembles Legislatives de les CCAA (Ministerio de Interior, 2014: 17). Amb aquesta llei, el govern limita les llibertats i drets ciutadans i la seva lliure capacitat de manifestació.

Per tant, es pot concloure, que a partir d'aquesta regulació, les llibertats civils i drets polítics disminuiran. Tal i com ja s'ha indicat anteriorment, es parteix de la concepció que la capacitat de manifestació i reunió figuren un element clau per obtenir un rendiment de comptes real. En conseqüència, aquesta llei implica necessàriament una menor capacitat per part dels ciutadans d'exercir un rendiment de comptes real i eficaç.

3.3.2 Factor 2: Responsiveness

Il·lustració 4: Taula responsiveness

Dades: Satisfacció democràcia	Austràlia	Canadà	Espanya	Regne Unit	Estats Units
Molt satisfet	21%	15%	25%	15%	22%
Bastant satisfet	61%	65%	60%	55%	53%
No molt satisfet	13%	20%	10%	35%	15%
No satisfet	5%	10%	5%	5%	10%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de CSES.

A partir de la taula que sintetitza els resultats obtinguts per les dades de The Comparative Study of Electoral System (CSES) s'observa que en tots els països fruit d'anàlisis el sistema democràtic compta amb un gran recolzament. Aquesta enquesta té certes limitacions degut a la globalitat de la qüestió i al recull de les dades en diferents moments temporals. Per tant, no es pot concloure que existeixi una aprovació general sobre els resultats de la gestió del govern. No obstant, sí que es pot afirmar que el sistema democràtic compta amb un gran recolzament per part de tots els ciutadans dels països analitzats.

Tot i aquestes dades, és important contextualitzar el cas de la democràcia espanyola. A partir de les dades del CIS⁸ i seguint l'estudi de Jiménez (Jiménez 2009) es fa evident que més de dos terços de la població espanyola es declara satisfet amb el funcionament

⁸ Enquesta del CIS de l'any 2007 inclosa en l'estudi de E. Jiménez.

de la democràcia (Jiménez, 2009:25). Tot i així, és també majoritària la percepció de que

‘no es coneix el funcionament de les decisions del Govern, no s’està en condicions de controlar-la, no s’influeix en les mateixes i el rendiment de l’activitat governamental és més bé escàs’(Jiménez, 2009: 25).

Aquestes opinions constitueixen i ratifiquen la necessitat i la utilitat de la rendició de comptes en la democràcia espanyola. A la vegada, confirmen que els fonaments de la desafecció (Torcal & Montero, 2000: 16) són estructurals i estan relacionats amb la qualitat i tradició democràtica (Jiménez, 2009: 25).

Tanmateix, la majoria dels ciutadans espanyols (81,5%) confirma que els ciutadans no disposen de suficient informació per poder controlar als seus governants (Jiménez, 2009:28). Així, en el cas de la democràcia espanyola, la insuficiència en la definició de polítiques, en el sentit dels objectius impedeix o fa superflus els processos de responsabilització del resultat, però no per això disminueix la pressió i la conscienciació per part dels ciutadans en obtenir-los (Jiménez, 2009:28). Per tant, i partir d’aquest anàlisi qualitatiu s’observa que existeix una confirmació que corrobora les dades quantitatives sobre la satisfacció del sistema democràtic. A la vegada, també es demostra que les dades obtingudes són superficials i que la sensació i creença de la població espanyola és que no existeixen mecanismes reals i eficaços de rendiment de comptes.

3.3. 3 Factor 3: Rendició de comptes

Il·lustració 5: Taula rendició de comptes

Rendició de comptes horitzontal					
Dades	Austràlia	Canadà	Espanya	Regne Unit	Estats Units
Voice and accountability	1.39	1.44	1.19	1.31	1.11
Transparency of government policymaking	5.2	5.5	4.3	4.9	4.7

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de DataGov. L’indicador de voice and accountability està mesurat en una escala de -2,5 fins a 2,5; sent -2,5 aquells països que tenen un menor grau de voice i accountability i 2,5 aquells que disposen del màxim grau de voice i accountability. L’indicador de *transparency of government policymaking* està mesurat en una escala de 0 a 7.

En el cas de *voice and accountability* les dades estan construïdes a partir de diferents indicadors com ara el grau en el que els ciutadans poden participar en la selecció dels governs, llibertat en els mitjans de comunicació, extensió dels drets polítics i civils i transparència en el govern. Pel que fa el cas de *transparency of government* aquest indicador mesura fins a quin punt el govern informa sobre les polítiques públiques que afecten als seus ciutadans.

Tal i com s'observa en ambdós indicadors el país que compta amb una menor rendició de comptes horitzontal és Espanya. A la vegada, a partir d'aquest indicador podem constatar que la rendició de comptes en les democràcies representatives encara continua sent un repte, ja que, les dades demostren que en matèria de transparència i rendició de comptes encara falta impulsar mesures que millorin la percepció ciutadana sobre la relació entre els ciutadans i els seus governants.

Realitzant un anàlisi més exhaustiu sobre el cas que ens ocupa, es pot arribar a concloure i seguint l'estudi realitzat per Consuelo Laiz (Laiz, 1995) que la representació política espanyola consta d'algunes deficiències, que si tot i no ser exclusives del cas espanyol, permeten parlar d'una crisi que dificulta i debilita la qualitat democràtica (Laiz, 1995: 13).

La representació política espanyola, implica una relació representativa entre representants i representats, que s'ha de caracteritzar per la independència de judici i acció (Laiz, 1995: 13). Malgrat aquest fet, en el cas de la política i democràcia espanyola, el governant no manté una relació representativa amb el governat, sol·licita el seu vot en ocasió dels processos electorals com a candidat d'un partit, però les seves accions segueixen les directrius del partit polític al que representen.

En conseqüència, la relació entre els representants i representats s'ha dividit en dos. Per una banda, la relació partit-diputat i la relació partit-electoral (Garrorena, 1984: 47 a Laiz 1995:14). La relació entre el partit i el diputat és una relació tancada i imperativa on el ciutadà no formar part d'aquesta. Tanmateix, i pel que fa la relació partit-electoral aquesta es produeix només en les eleccions cada quatre anys i està subordinada al partit. Per tant, aquesta tipus de representació no canalitza les demandes i les necessitats dels electors. Aquesta problemàtica reflexa les dificultats que té l'actual sistema democràtic espanyol per configurar una relació representativa entre diputat-partit-electoral (Laiz, 1995: 14). Aquesta mancança debilita la qualitat de la democràcia espanyola i no permet establir una rendició de comptes real i eficaç.

II·lustració 6: Taula rendició de comptes vertical

Rendició de comptes vertical					
Dades	Austràlia	Canadà	Espanya	Regne Unit	Estats Units
Llibertat de premsa	21	20	27	21	18

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de Freedom House. Aquest evaluen el grau de llibertat civil i drets polítics en una escala del 0 al 100. Valorant el 0 com a màxim grau de llibertat de premsa i 100 com el mínim grau de llibertat. Les dades disponibles a la pàgina web de Freedom House són les més recents.

Aquest indicador ens permet observar que tots els països fruit d'anàlisi gaudeixen d'un elevat rendició de comptes vertical. No obstant, existeixen certes diferències entre uns i altres. En el cas que ens ocupa, Espanya és el país que té menor grau de rendiment de comptes vertical. Aquesta dada ajuda a comprendre les diferències en termes de rendiment de comptes entre els països fruit d'estudi.

Aprofundint en el cas que ens ocupa i seguint la mateixa font (Freedom House, 2013: np), s'observa que Espanya no disposa d'una Llei que reguli Llibertat d'Informació. La Constitució Espanyola recull i garanteix els drets i llibertats d'expressió a l'article 20 (Ministerio de Educación, Cultura y Deportes 2014: np). Tot i així fins l'any 2013 Espanya no disposava d'una Llei de Transparència i Accés a la Informació Pública. Així i arrel de les preocupacions sobre la corrupció i la mala gestió de les finances públiques, l'any 2012 va sorgir un avantprojecte de Llei de Transparència, Accés a la Informació Pública i Bon Govern, que proporcionaria informació sobre els sous dels funcionaris públics i els contractes amb el govern (Ministerio de la Presidencia, 2013: np). Malgrat la voluntat de l'Estat espanyol, l'avantprojecte de llei va ser durament criticat per l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa, ja que, segons aquest organisme, la proposta de llei no complia amb els estàndards i requisits internacionals (Freedom House, 2013: np). Aquí entra en joc, el poder dels organismes internacionals i el seu paper en la rendició de comptes, que s'explicitarà i detallarà més endavant.

Finalment, el 9 de desembre de 2013 es va aprovar la Llei de Transparència, Accés a la Informació Pública i Bon Govern. A la vegada, aquesta llei va comptar amb un mecanisme nou pel que fa la participació ciutadana. Aquesta contemplava la possibilitat de que els ciutadans poguessin participar en l'elaboració de la present llei. La creació d'aquesta llei rau en la preocupació per part del Govern de restablir i instaurar confiança en les institucions i així millorar la qualitat de la democràcia (Ministerio de la Presidencia, 2013: np). Així, es pot concloure que existeix una conscienciació sobre la

necessitat de tornar a instaurar confiança en les institucions i el sistema democràtic. Conseqüentment, aquesta confiança beneficiarà i suposarà una major qualitat democràtica.

Aquí, tal i com s'ha comentat anteriorment breument és important explicitar el pes i funcions dels organismes internacionals en relació en termes de rendiment de comptes a nivell horitzontal. Els organismes supranacionals supervisen i controlen les gestions dels governs, tenint, en la majoria de casos poc control per part dels propis ciutadans. Així, aquests organismes supranacionals com ara el Banc Central o bé l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació Europea, poden prendre decisions sense tenir en compte la sobirania del propi govern. Per tant, la democràcia espanyola es troba en un moment crucial pel que respecte el rendiment de comptes. La delegació d'autonomia cap a organismes supranacionals minva i dificulta un rendiment de comptes horitzontal.

Així i seguint Schmitter (2007), es pot argumentar que aquests mecanismes serveixen per aconseguir un funcionament més real i eficaç en les relacions internacionals. Tot i així, aquest procés no està exempt de crítiques i provoca cada vegada més un debilitament del sistema democràtic en general i en el cas espanyol en particular. Així, el present treball es qüestiona: ¿és possible una rendició de comptes a nivell horitzontal en un món cada vegada més globalitzat i interdependent? ¿la delegació de sobirania a organismes internacionals provoca un debilitament del sistema democràtic?

Es pot afirmar que a través del vot i les eleccions els ciutadans deleguen la seva sobirania a entitats supranacionals. Per tant, no es podria argumentar que els organismes internacionals debiliten el sistema democràtic. Tot i així, sí que dificulten i minven un rendiment de comptes per part dels ciutadans davant dels seus governants. Tanmateix i gràcies a l'existència d'aquests organismes es pot exercir un tipus de control que difícilment poden exercir els ciutadans espanyols.

3.3.4 Factor 4: Participació política

Il·lustració 7: Taula participació política

Dades	Austràlia	Canadà	Espanya	Regne Unit	Estats Units
Percentatge participació	Eleccions 2013 93.23% 13.726.070	Eleccions 2011 61,41% 14.720.580	Eleccions 2011 68.94% 24,666,441	Eleccions 2010 65.77% 29,991,471	Eleccions 2012 67.95% 131,590,825
Total població amb edat vot	17,048,864	27,368,468	38,995,155	49,116,522	240,926,957
Percentatge participació respecte població edat de vot	73,67%	53,79%	63,26%	61,06%	54,62%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'IDEA.

A partir de l'indicador quantitatiu que s'observa sintetitzat en la taula anterior, es pot concloure que existeix una participació electoral estable. L'indicador s'ha construït a partir de les dades d'IDEA i observa el percentatge de participació en les últimes eleccions. Tanmateix, es compara amb el total de població amb edat de vot per poder contextualitzar les dades. Finalment, s'obté el percentatge de participació electoral respecte la població amb edat de vot. Així, es pot concloure que existeix una participació estable en les passades eleccions parlamentàries.

L'augment de la participació electoral implica necessàriament l'interès per la política i els assumptes públics. En el cas de la democràcia espanyola, les baixes dades de participació demostren la creixent desafecció. En aquest sentit, calen impulsar mesures que millorin i facin efectives formes directes de participació. L'explicitada en aquest apartat tracta només la participació política indirecte (a través d'institucions), tot i així, és important diferenciar-la de la participació política directa, la qual s'exerceix a través de la afiliació a partits polítics o bé l'assistència a manifestacions. Tot i que la participació institucionalitzada es manté en línies comparatives en els mateixos nivells que les democràcies fruit d'anàlisis, la participació directa en els assumptes públics només l'exerciten un 20% de la població espanyola (Pereda, Actis, Prada, 2007: 150).

Seguint a White (White, 2003: 1) una baixa participació, ja sigui directe o indirecte, pot provocar la debilitació de la democràcia, ja que, només una minoria és representada. Així, el desinterès per les polítiques socials i econòmiques provoca inevitablement una debilitació de la democràcia.

4. Propostes i noves línies d'actuació des d'una perspectiva comparada

Tal i com hem pogut observar al llarg d'aquest estudi, la rendició de comptes s'esgrimeix com un factor clau per concebre i entendre les actuals democràcies i per superar els diversos problemes que la mateixa presenta. Tanmateix, s'ha pogut evidenciar les mancances que en termes de rendició de comptes té la democràcia espanyola. Així, en aquest apartat s'analitzarà de manera comparada propostes concretes impulsades per les democràcies fruit d'anàlisis. A la vegada, s'observarà si aquestes mesures poden implementar-se i extrapol·lar-se al cas espanyol.

Il·lustració 8: Mesures impulsades per les democràcies fruit d'anàlisis

Indicadors	Austràlia	Canadà	Regne Unit	Estats Units
Drets polítics i llibertats civils				
Responsiveness	Public Service Act	Ethics commissioner		Government Performance and Results Acts
Rendició de comptes		Federal accountability act Modern Comptrollership initiative	Committee on Standards in Public Public Service Agreement	Government Accountability Office
Participació política	Compulsory vote			

Font: Elaboració pròpia a partir de l'informe de SAS White Paper.

El quadre anteriorment adjuntat sintetitza les diferents mesures impulsades pels països fruit d'estudi (SAS White Paper 2007). Així, es pot observar que en matèria de **drets polítics i llibertats civils** els països analitzats no disposen de mesures específiques per millorar i fer més accessible la rendició de comptes. En aquest context, és important destacar que la Llei de Seguretat Ciutadana, explicitada i detallada en l'anàlisi previ, no és una mesura única i exclusiva de la democràcia espanyola. Així, Austràlia ha aprovat una llei que amplifica els drets policials, atorgant a les forces de seguretat l'autoritat

necessària per evitar que qualsevol persona pugui exercir el seu dret pacífic de manifestació i associació (Huffington post 2014: np).

De la mateixa manera, i copsant el cas de Canadà es pot concloure que no existeix un dret absolut en termes de drets polítics i llibertats civils. En el cas d'aquest país, les lleis que regulen la protesta donen al cos policial llibertat per decidir si les manifestacions i assemblees són pacífiques, i en segon lloc, si aquestes protestes haurien d'estar o no prohibides (Yunusov, 2010: np). Seguint amb l'anàlisi i observant el cas del Regne Unit, a partir de la llei Terrorism Act 2000 s'ha impulsat un major poder per part del cos policial per regular i exercir control sobre les protestes. Tanmateix, a partir de la Criminal Justice and Public Order Act de 1994 atorga al cos policial el dret per dissoldre aquestes manifestacions, basant-se en la sospita de que aquestes poden suposar una amenaça a la seguretat (The Liberty Rights to Human Rights s.a.: np). Per últim, en el cas d'Estats Units aquest regula i protegeix les manifestacions pacífiques. Tot i així, Human Rights Watch l'any 2011 proclamà la necessitat d'una investigació de l'ús de l'excessiva força sobre aquells ciutadans que exerceixin el seu dret de llibertat d'expressió i dret d'assemblea (Protest and Assembly Rights Project, s.a., 72).

En referència a l'indicador **responsiveness**, Austràlia compta amb un codi de valors i conducta, els quals s'exposen en la *Public Service Act* de l'any 1999 (SAS White Paper, 2007:6). El govern australià ha introduït també cartes de serveis per totes les agències federals que informa als usuaris sobre els serveis de l'agència, la seva normativa i els seus objectius. Aquest codi de valors i conductes respon als valors de la societat australiana. Per tant, aquesta mesura millora la satisfacció dels ciutadans vers la democràcia i els seus serveis, degut a que les institucions polítiques es regeixen pels valors i acords de la seva societat.

En aquesta mateixa línia i observant el cas de Canadà, aquest consta d'un comissionat ètic independent (*ethics commissioner*) que assumeix les responsabilitats d'administrar el conflicte d'interessos dels membres de la Cambra dels Comuns (*Conflict of interest code for members of the House of Commons*) i els conflictes d'interessos pels treballadors de l'Administració Pública (SAS White Paper, 2007:7). Aquest comissionat garanteix als ciutadans la tranquil·litat i garantia de que els seus valors com a societat prevaldran a l'hora de configurar i prendre decisions polítiques, així com resoldre possibles conflictes d'interessos entre els diferents membres tant del Parlament com de l'Administració Pública.

A la vegada i completant aquest anàlisi, en el cas d'Estats Units trobem *Government Performance and Results Act*, llei creada a l'any 1993 (SAS White Paper, 2007: 6). Aquesta llei, té com a principal objectiu observar el procés de decisió i rendiment de comptes que realitza el govern. Aquesta llei suposa una innovació pel que fa la rendició de comptes, ja que, anteriorment aquesta llei només es preocupava pels resultats obtinguts en matèria de seguretat i taxes d'atur. En l'actualitat aquesta llei, es preocupa per un àmplia varietat de qüestions que fa més accessible als ciutadans l'exercici del control.

Respecte l'indicador **rendició de comptes**, el Regne Unit va impulsar la llei *Committee on Standards in Public* (SAS White Paper, 2007: 6). Aquest comitè va publicar i dissenyar els principis que havien de marcar tant les línies d'actuació del servei públic com la seva regulació. A la vegada, aquest país també va constituir la llei *Public Service Agreement*, aquest document informa de les expectatives de cada servei governamental i del que es demana del mateix (SAS White Paper, 2007:5). Així, de manera anual els diferents departaments informen a la ciutadania i la resta de serveis públics dels objectius aconseguits i les seves línies d'actuació.

Respecte Canadà, aquest compta amb una llei de rendiment de comptes *Federal Accountability Act*. Tot i així, a més de comptar amb aquesta llei, Canadà ha implementat una sèrie de mesures per millorar el rendiment de comptes. Entre les mesures més destacades es troben: *The Modern Comptrollership Initiative* i *The Management Accountability Framework* (SAS White Paper, 2007: 7). La primera mesura proveeix als administradors informació tant financera com no, gestió dels riscos, sistemes de control i un conjunt de valors ètics que regeixen les polítiques públiques canadenques i el funcionament dels seus organismes. La segona mesura es basa en la gestió tant de personal administratiu, com recursos i processos que milloren la presa de decisions i la transparència. A la vegada, inclou informació sobre el desenvolupament de les tasques realitzades tant a nivell intern com extern i facilita la informació als ciutadans canadencs.

En referència a Estats Units es troba la *Government Accountability Office*. Aquesta és una auditoria independent, no partidista, i l'eina utilitzada pel Congrés per realitzar les seves investigacions. Sota aquesta nova legislació, el *Government Accountability Office* desenvolupa plans estratègics anuals, així com actes anuals dels resultats obtinguts (SAS White Paper 2007: 6). Per tant, els ciutadans poden copsar a través de l'elaboració

d'aquests plans i dels informes dels resultats, quins objectius s'han aconseguit i quines mesures no s'han implementat.

Pel que fa l'indicador de **participació política** és important destacar la mesura impulsada per Austràlia. Així doncs, la introducció del vot obligatori, des d'un punt de vista empíric proporciona una major participació. Tanmateix, una major participació comporta necessàriament un major interès per la política i per tant pels assumptes públics. Així, tot i que el vot obligatori no és una mesura de rendiment de comptes per se, ajuda a augmentar per part dels ciutadans l'interès per la política i per tant exigir un major rendiment de comptes. A la vegada, facilita que la població es preocupi i interessi pel sistema polític, i per tant, exerceixi un control actiu sobre els seus governants.

La literatura sobre el vot obligatori conté nombrosos estudis que afirmen que aquesta tipologia de vot és un mètode institucional eficient que permet resoldre un dels grans problemes en els que es troba actualment les democràcies representatives: la baixa participació (Mackerras & McAllister, 1999: 218).

Un altre autor que presenta els beneficis del vot obligatori en termes de control polític és Arend Lijphart. Aquest autor considera que la participació obligatòria beneficia el principi d'igualtat democràtica (Lijphart, 1997: 3). S'ha demostrat que en el sistema on el vot és voluntari, els que no participen solen pertànyer a baixos nivells socioeconòmics. Aquests grups tenen poca influència en les polítiques públiques implementades, a través del vot obligatori aquests poden arribar a tenir més influència i per tant exercir un control més actiu.

Finalment, un cop observats els diferents mecanismes impulsats per els països fruit d'anàlisis es pot concloure que són mesures extrapolables i compatibles amb l'actual sistema democràtic espanyol. Així, amb la inclusió d'aquests mecanismes la rendició de comptes serà més factible i real, garantint als ciutadans el control dels seus governants i augmentant la qualitat democràtica.

5. Conclusió

L'objectiu principal d'aquest treball consistia en realitzar un anàlisi sobre la situació de la rendició de comptes en la democràcia espanyola des d'una doble perspectiva. Per una banda, realitzar una evolució del terme de rendiment de comptes i el seu impacte en la qualitat democràtica i per altre banda, mostrar a partir d'un anàlisi tant quantitatiu com qualitatiu la situació de la democràcia espanyola.

Després de realitzar un anàlisi evolutiu sobre el concepte de rendició de comptes i la comparació amb la democràcia espanyola, es poden assenyalar dues aportacions importants a la teoria política. La primera consisteix en posar en evidència que el rendiment de comptes no és un concepte nou. El control dels governants s'ha anat desenvolupant en major o menor grau al llarg de la història. Així, el control polític ha esdevingut clau en el desenvolupament de la teoria política i en la contribució de la democràcia representativa. La segona aportació està relacionada amb la comparació de la qualitat de la democràcia espanyola en termes de rendició de comptes. En aquest sentit, el present treball arriba a la conclusió que amb la inclusió de noves propostes i mesures que millorin el control i la relació entre governants i governats la qualitat de la democràcia augmentarà. Conseqüentment, amb la inclusió de mecanismes de rendició de comptes és possible millorar l'actual sistema democràtic espanyol i reduir així la desafecció.

En aquest context, el present treball mostra que existeix un consens comú sobre la necessitat d'una inclusió efectiva de mecanismes de rendició de comptes. Tot i així, actualment, la rendició de comptes continua sent un repte. Els països analitzats han avançat en aquesta línia i impulsat mesures que afavoreixen la rendició de comptes. Malgrat aquest fet, aquestes continuen sent escasses per garantir i millorar la qualitat democràtica. Tot i així, marquen línies d'actuació que afavoreixen la relació entre governants i governats i per tant millora el control que el segons han d'exercir sobre els primers.

Tanmateix, després de realitzar un anàlisi de la situació de la rendició de comptes a l'actual democràcia espanyola, es pot concloure que tot i que continuen sent necessaris mecanismes que garanteixin l'accés a la informació i control dels governants aquest no és un repte únic i exclusiu de la democràcia espanyola. A la vegada, és important

destacar que la consecució d'aquestes mesures per part dels països analitzats és fruit de la consolidació de les seves democràcies i de la consciència com a societat de la necessitat d'una rendició de comptes real i efectiva.

Fent especial menció al cas de les democràcies analitzades, es pot copsar que aquestes mesures s'han anat implementant de manera progressiva. Així, en el cas de Regne Unit, la seva preocupació per la rendició de comptes, ha convertit a aquesta en un principi de la vida pública. De la mateixa manera que Canadà, el consens i preocupació dels seus ciutadans sobre un control real i efectiu dels governants ha convertit a la rendició de comptes en un dels pilars fonamentals de la seva democràcia. Tot i així, i analitzant el cas d'Austràlia, les mesures implementades beneficien un rendiment de comptes, però la rendició de comptes en aquest país no forma part de la vida pública i no existeix un consens generalitzat sobre la necessitat de la mateixa. Per acabar, i en el cas d'Estats Units, es pot concloure que existeix una preocupació generalitzada sobre la necessitat de rendició de comptes. Tot i que les mesures prèviament impulsades tractaven de garantir el control sobre els aspectes econòmics, actualment la rendició de comptes s'ha anat ampliant i garantint en altres aspectes de la vida pública.

És important destacar que després de realitzar un anàlisi sobre la situació de la rendició de comptes en el cas espanyol, es pot afirmar que existeix una evolució i preocupació sobre l'accés d'una rendició de comptes real. Així i tal i com s'ha especificat en l'anterior anàlisi, mesures com la inclusió de la participació ciutadana en la creació de la Llei de Transparència, marquen sense dubte noves línies d'actuació que permeten i fan més accessible la rendició de comptes. Tot i així, es considera important i fàcil d'extrapolar les mesures anteriorment explicitades. Per tal d'incloure-les és necessari una voluntat política real i una conscienciació ciutadana. Així, des del present treball es vol reflexionar sobre el paper dels ciutadans a l'hora d'exigir mecanismes de rendició de comptes. La conscienciació ciutadana és el punt d'inici per poder establir un control real i efectiu sobre els governants. En conclusió, les institucions democràtiques han de respondre als interessos dels ciutadans individuals com del conjunt de la societat. Així, si el conjunt de la societat és conscient de la necessitat de realitzar un control efectiu tant dels governants com del sistema democràtic, l'actual democràcia espanyola evolucionarà i progressarà fins als paràmetres acordats, obtenint així una consciència comuna de la importància d'una rendició de comptes real i veraç.

6. Referències bibliogràfiques

- Barreda, M 2007, 'La calidad de la democracia en América Latina: medición y claves explicativas', *Asociación Española de Ciencia Política y de la Administración*, pp.1-26, consultat 1 Maig 2014, <http://www.aecpa.es/uploads/files/congresos/congreso_09/grupostrabajo/area04/GT05/02.pdf>
- *Biblioteca del Congreso Nacional de Chile* 2008, 'La rendición de cuentas o accountability: una máxima democrática', consultat 2 Juny 2014, <http://www.bcn.cl/carpeta_temas_profundidad/rendicion-de-cuentas-accountability>
- Botella, J, Cañeque, C, Gonzalo, E (ed.) 1994, *El pensamiento político en sus textos. De Platón a Marx*, Tecnos, Madrid.
- Datagob 2014, 'Banco interamericano de Desarrollo', Datagob, consultat 29 Abril 2014, <http://www.iadb.org/datagob/home_esp.html>
- Diamond, L & Morlino, L 2004, 'The Quality of Democracy. An Overview', *Journal of Democracy*, vol. 15, nº 4, pp. 20-31, consultat 6 Febrer 2014, <<http://www.journalofdemocracy.org/article/quality-democracy-overview>>
- Freedom House 2014, Freedom House 2014, consultat 29 Abril 2014, <<http://www.freedomhouse.org>>
- Garrorena, A 1984, *El Estado español como Estado social y democrático de derecho*, Tecnos, Madrid.
- Hagopian, F 2005, 'Derechos y representación y la creciente calidad de la democracia en Brasil y Chile', *Política y gobierno*, vol. 12, nº1, pp- 41-90, consultat 6 Febrer 2014,

<http://www.politicaygobierno.cide.edu/num_anteriores/Vol_XII_N1_2005/03HAGOPIAN.pdf>

- Hobbes, T, 1651, *Leviatán*, Alianza Editorial, Madrid.
- Howard, P & Kreiss, D 2010, 'Political parties and voter privacy: Australia, Canada, The United Kingdom and United States in comparative perspective', *First Monday*, vol. 15, nº 12 np, consultat 6 Febrer 2014, <<http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/2975/2627>>
- Huffington Post 2014, 'Australia Anti-Protest Law: Victoria State Passes Legislation To Expand Police Powers', *Huffington Post* np, consultat el 10 Maig 2014, <http://www.huffingtonpost.com/2014/03/12/australia-anti-protest-law_n_4948273.html>
- IDEA, 'Institute for Democracy and Electoral System', consultat 1 Maig 2014, <<http://www.idea.int/>>
- Jiménez, E 2009, *Reinterpretando la rendición de cuentas o accountability: diez propuestas para la mejora de la calidad democrática y la eficacia de las políticas públicas en España*, Laboratorio de Alternativas, Madrid.
- Laiz, C 1995, 'Problemas y perspectivas de la democracia española', *Política y Sociedad*, nº 20 pp. 9-21, consultat 7 Maig 2014, <<http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=909468>>
- Levine, D & Molina J 2007, 'La calidad de la democracia en América Latina: una visión comparada' *América Latina Hoy*, nº45 pp. 17-46, consultat 8 d'Abril 2014, <<http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=30804502>>
- Lijphart, A 1997, 'Unequal participation: democracy's unresolved dilemma', *American Political Science Review*, nº91 pp.1-14.

- Lonsdale, J (ed) 2011, *Performance Auditing. Contributing to Accountability in Democratic Government*, Birmingham Business School, Birmingham.
- Mackerras, M & McAllister, I 1999, 'Compulsory voting, Party Stability and Electoral Advantage in Australia', *Electoral Studies*, vol.18 pp. 217-233.
- Manin, B 1998, *Los principios del gobierno representativo*, Alianza Editorial, Madrid.
- Maravall, JM & Cuenca I 2007, *Controlling Governments: Voters, institutions and accountability*, Cambridge, New York.
- Ministerio de Educación, Cultura y Deporte 2013, 'Legislación española', *Ministerio de Educación, Cultura y Deporte*, consultat 7 Juny 2014, <http://recursostic.educacion.es/tv_mav/version/v2/es/normativas/legislacion-espanola>
- Ministerio de Interior, 2013, 'Anteproyecto de ley orgánica de protección de la Seguridad Ciudadana', *Ministerio de Interior*, np consultat 1 Juny 2014, <http://www.mpr.gob.es/NR/rdonlyres/D5C51F94-0526-4A2E-B776-2563C1A784C5/255105/mir_anteproyecto_ley_seg_ciudadana.pdf>
- Ministerio Presidencia, 2013, 'Ley 19/2013, de 9 de diciembre: Ley de Transparencia, Acceso a la Información Pública y Buen Gobierno', *Ministerio Presidencia*, consultat 2 Juny 2014 <<http://www.leydetransparencia.gob.es/anteproyecto/index.htm>>
- O'Donnell, G 2004a, 'Why the Rule of Law Matters', *Journal of Democracy*, vol. 15, núm. 4, pp. 32-46.
- O'Donnell, G 2004b, 'Accountability horizontal: la institucionalización legal de la desconfianza política', *Revista Española de Ciencia Política*, núm. 11, pp. 11-31.

- Pereda, C, Actis W, Prada, MA 2007, 'La participación política de los españoles: democracia de baja intensidad', *Papeles*, nº 99 pp.149-163 consultat 30 Maig, <<http://www.colectivoioe.org/uploads/1f938f585c6417a1bf7aa16aef90acdd262cf860.pdf>>
- Pérez, I s.a. 'La rendición de cuentas de las políticas públicas', *Asociación Española de Ciencia Política y de la Administración*, pp. 2-26 consultat 1 juny 2014, <<http://www.aecpa.es/uploads/files/modules/congress/10/papers/262.pdf>>
- Peruzzotti, E 2008, 'Rendición de cuentas, participación ciudadana y agencias de control en América Latina', *XVII Asamblea General Ordinaria OLACEFS*, consultat 7 Maig 2014, <<http://cgrw01.cgr.go.cr/pls/portal/docs/PAGE/CTRC/ARCHIVOS/TAB2326766/PERUZZOTTI%20I.PDF>>
- Pisier, É, Duhamel, O, Châtelet, F 2006, *Historia del pensamiento Político*, Tecnos, Madrid.
- Prieto, M 2013, 'Accountability', *Revista Perspectiva*, nº 31 pp.3-4 consultat 1 juny, <<http://www.revistaperspectiva.com/archivos/revista/No%2031/03-04>>
- Protest and Assembly Rights Project s.a., 'Human Rights Violations in the U.S Response to Occupy Wall Street', *Protest and Assembly Rights Project*, consultat 7 Juny 2014, <<http://chrgj.org/wp-content/uploads/2012/10/suppressingprotest.pdf>>
- Schmitter, P 2007, 'Political Accountability in Real-Existing Democracies: Meaning and Mechanisms', *Istituto Universitario Europeo*, pp. 1-21 consultat 5 Maig 2014

<<http://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/SPS/Profiles/Schmitter/PCSPoliticalAccountabilityJan07.pdf>>

- Rawls, J 2009, *Lecciones sobre la historia de la filosofía política*, Paidós, Madrid.
- Requejo, F 2008, *Las democracias. Democracia antigua, democracia liberal y Estado de Bienestar*, Ariel, Barcelona.
- Sánchez-Hernández M 2008, ‘El órgano de fiscalización superior y el instituto estatal de transparencia y acceso a la información pública, elementos inherentes de la democracia, para el combate a la corrupción en el sector gubernamental’, consultat 2 Febrer 2014 < www.eumed.net/tesis/2008/mash/>
- SAS White Paper 2007, ‘Implementing accountability in the Canadian government’, *SAS Institute Inc. World Headquarters*, consultat 2 Febrer 2014, <http://www.sas.com/offices/NA/canada/downloads/white_papers/Canadian_Government_En.pdf>
- Schedler, A, 2008, *¿Qué es la rendición de cuentas?*, IFAI, México.
- Smulovitz, C & Peruzzotti, E 2000, ‘Societal accountability in Latin America’, *Journal of Democracy*, vol. 11, núm. 14, pp.147-158.
- The Comparative Study of Electoral System, *The comparative study of electoral System*, consultat 1 Maig 2014, <<http://www.cses.org>>
- The Liberty Rights for Human Rights, ‘Other police powers to restrict right to protest’, consultat el 10 Maig 2014 <<http://www.yourrights.org.uk/yourrights/the-right-of-peaceful-protest/other-police-powers-to-restrict-right-to-protest.html>>
- Torcal, M & Montero JR 2000, ‘La Desafección Política en España: Un Legado que Condiciona el Presente’, *Revista de Occidente*, nº227 pp.15-30.

- White, A 2013, 'In defence of compulsory voting', *New matilda.com*.
- Yunusov, P 2010, 'The law of street protest in Canada', *Law school blog and podcast from Canada*, np consultat 10 Maig 2014
<<http://lawiscool.com/2010/07/04/the-law-of-street-protest-in-canada>>